

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Красивъ кѣтъ при манастира „Св. Наумъ“ край Охридското езеро

Съдържание:

1. Къмъ новоосвободенитъ българ. граждани
2. Светитъ братя — К. Хр.
3. Панахидата за полковникъ Дранговъ въ Скопие
4. Революционната организация — К. Хр.
5. Очакване
6. Нашиятъ царъ би могълъ да рече. . .
7. „Съюзниците“ и ние
8. Прилепската революционна организация преди възстанието — П. Ацевъ
9. Мжченикъ
10. Учителката отъ Конско — Ангелъ Друмевъ
11. Стопанската мощъ на освободенитъ отъ Гърция бълг. земи — Ради Василевъ
12. Село Саракиново — Стоянъ А. Саракински
13. Положението.

Inhaltsangabe:

1. An den neubetreiten bulgarischen Bürger
2. Die heiligen Brüder
3. Gedenkstunde an Boris Drangow im Skopie
4. Die Revolutionsorganisation
5. Erwartung
6. Unser Volkskönig könnte sagen. . .
7. „Die Bundesgenossen“ und wir vor dem Weltgewissen
8. Die Revolutionsabteilung Prilep vor dem Aufstand
9. Der Märtyrer
10. Die Lehrerin aus Konsko
11. Die Wirtschaftsmacht der aus Griechenland befreiten bulgarische Länder
12. Das Dorf Sarakinowo
13. Übersicht der politische Lage

Илюстрация ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ—СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телефон. 2-19-32

Годишен абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

„ИЛИНДЕНЪ“
ОТНОВИНАТА БИБЛИОТЕКА
СВ. СВЕТАРИЛЪ МЕТОДИЙ
София

— Illustrierte Zeitschrift — Pirotstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

КЪМЪ новоосвободенитѣ български граждани

Когато поробителитѣ на земята ни бѣха се унесли въ сладкия свой сънъ, сънъ следъ пищенъ пиръ; когато тѣ потриваха ржче отъ доволство, че вече постигнаха своята целъ — сразиха своя противникъ — България; когато тѣ се ублажаваха отъ радостъ, че ще се отсрамятъ предъ своитѣ покровители и създатели, че въ по малко отъ 10 г. ще претопятъ македонската амалгама и ще създадатъ отъ нея на югъ отлични елини, на северъ най-прави сърби; когато ние тукъ се вѣрѣхме и клехме, че Македония си е сжца, каквато ние сме я оставили; че македонската младежъ заедно съ кръвта, която тече въ жилитѣ ѝ, е възприела, онаследила е и идеалитѣ, които сж бушували въ сърдцата на нейнитѣ бащи и братя; когато мнозина тукъ бѣха свели глави и почнаха да се примиряватъ съ изгубването на Македония и на другитѣ поробени български земи и да се успокояватъ, че и безъ тѣхъ България ще пребже — ненадейно, като грѣмъ отъ ясно небе, просия върху помрачения български небосводъ саможертвата на новобранцитѣ отъ Щипъ и Овчеполието въ Крагуевацъ, които отказаха да положатъ клетва за вѣрна служба на Сръбския кралъ заявявайки на всеуслышание — „Клели сме се ние вече за вѣрностъ на българския царь! Кого ще излъжемъ, като дадемъ и втора клетва! Българи сме ние и българи желяемъ да си останемъ!“ и посрещнаха ударитѣ на озвѣрѣли офицери джелати. Прѣснати изъ разни полкове, тѣзи момци по разни пжтища напуснаха родината си и постжпиха доброволци въ бѣлг. армия. Островитѣ въ Гърция се изпълниха съ пребити отъ бой българи, които не искаха да се отрекатъ отъ своето бѣлг. произхождение; наливано е врѣло масло въ устата на жени, които сж говорили по български на своитѣ деца.

Обърна внимание на цѣлъ свѣтъ разхвърлянето по разнитѣ затвори изъ стара Сърбия на редъ глави на тежки семейства, бивши български учители и първенци, които бѣха сждени отъ сждилица, нарочно създадени, съ целъ да осждатъ невинни българи. Избухна и Скопския процесъ противъ македонскитѣ студенти, замислили да си създадатъ своя българска колегия. Душитѣ ни се изпълниха съ радостъ, сърдцата ни зарадаха отъ скръбъ. Радвахме се, че видѣхме потвърждението на нашитѣ думи за живия борчески духъ въ Ма-

кедония и всѣкжде другаде, зарадахме предъ горещитѣ изпарения на невинно пролетата буйна българска кръвъ и предъ мисълта на какви страдания бѣха подложени млади и стари, мже и жени, учители и студенти!

Оплюха ги. Подиграха ги. Унизиха ги. Застрашиха по нататъшното имъ сжществуване. Въ синджири ги обвързаха. На лишения и гладъ ги подвъргнаха. Трѣненъ вѣнецъ сложиха на главата на поробения българинъ. Голгота се бѣ изпречила предъ него. Кръстни страдания му посочиха.

И, вие, скжпи наши, братя и сестри, всичко изтѣрпѣхте. Кладата, на която ви слагаха, съ презрение вие гледахте. . . Кръста, който бѣ изправенъ предъ васъ, погледнахте съ спокойствието на Богочеловѣка.

Черна мисълъ не осѣни вашия духъ; всѣка предложена облага отхвърлихте съ презрение; всѣка заплаха приехте гордо, съ готовностъ; всѣко терзание понесохте съ стоицизъмъ; всѣка прекарана нощъ въ тъмни зандани освѣтяваше вашия духъ, ободряваше вашия животъ.

Като квалифицирани престжпници най-достойнитѣ чада на българския народъ осждиха съ тежки присжди.

По Божие усмотрение тѣ бѣха пробния камъкъ, въ тѣхъ се сблѣска изкушението и изкуплението на народната сваясть.

Отъ тѣхъ зависѣше кой пжтъ ще прегърне бѣлг. младежъ.

И издържаха изпита отлично. И възгордѣха народа, който ги създаде. И спасиха народната честъ така както спасиха българската честъ всички, които паднаха достойно на полето на честята.

Заедно съ васъ и ний тукъ, вашитѣ по-стари братя, които на младини всичко бѣхме презрѣли за родъ и отечество, изживявахме страданията, които ви тормозѣха и изпитвахме чувствата на гордостъ, които изпълваха вашитѣ гърди.

И, здрави българи каквито сте, вие оцѣлѣхте и ето ви между насъ. И ние заедно съ васъ посрещаме съ възторгъ свободата, която озари родната ни страна.

Живѣйте, достойни българи, и радвайте се на щастието, което просия върху цѣлия български народъ.

Въ ваше лице поздравяваме бълг. младежъ, въ вашитѣ уста цѣлуваме, въ вашитѣ обятия прегръщаме всички българи, които цѣлъ $\frac{1}{4}$ вѣкъ се бориха и устояха противъ тирана, който изчезна отъ земята, която бѣ дошълъ да скверни!

Между васъ имаше и слабодушни — въ всѣка гора и сухари, въ всѣко стадо и мърша.

Голѣма частъ отъ тѣхъ спаси вашата готовностъ за саможертва, най-слабитѣ не устояха. И днесъ сами въ себе си тѣ се червятъ, каятъ се и не могатъ да се радватъ на свободата така чисто, както се радватъ вие. Свободата посрещнаха тѣ съ гузна съвестъ.

Прошка, братя, за всички!

Великото събитие, което ни озари, повелява и велико опрощение. Нека всички се наредимъ на всенародната трапеза, съ която Богъ ни сподоби!

Нека поканимъ и грѣшнитѣ. Тѣ сами ще застанатъ по краищата на трапезата и ведно съ нашата радостъ и тѣхното угризение совести ще изкупятъ и прегръщението, което волно или не-

волно сж извършили — нѣстъ чловѣкъ живий будеть иже не согрѣшитъ!

И нека напуснемъ трапезата на пълно щастливи, но... съ пълно съзнание, че изпълненъ дългъ, особено изпълненъ дългъ къмъ родъ и отечество не е заслуга, която вѣчно трѣбва да ни опойва.

Гонимата, възделената наша мечта — освобождението на родината ни — вече постигната, нека това е най-скъпата наша награда.

Да не се дири първенство въ заслугитѣ! Всѣки е заслужилъ...

Най-вече е заслужилъ царъ и правителство!

Нека съ пълно спокойствие оставимъ по-нататкъ тѣхъ да уреждатъ управлението на страната.

А ние, напълно доволни отъ изпълнения дългъ, дългъ увѣнчанъ съ успѣхъ, нека смиренно се отдадемъ на своитѣ занятия и нека съ труда си се стремимъ да допринесемъ за доизграждането на пълното величие на Велика България.

„Илиндень“

Светитѣ братя

Тѣ сж едни въ историята на човѣчеството. И тѣхното просвѣтителство се прояви не въ защита на нѣкакви сухи догми, а въ просвѣта и чрезъ нея въ самосъхранението на $\frac{1}{3}$ частъ отъ народитѣ населяващи Европа — Славянството.

Св. Св. Кирилъ и Методий

Откриване на славяно-бълг. азбука и превеждането на светитѣ книги на новия, на църковно-славянския езикъ, който по тоя начинъ стана и Богослужбенъ езикъ, е възбудило страшно негодувание всрѣдъ всеилнитѣ презъ това време представители на католическата църква. — Възможно ли е, питали тѣ, да се въвежда въ църковната служба новъ нѣкакъвъ езикъ — да се

нарушава традицията — свещена и неизмѣнна — да се молятъ хората само на единъ отъ двата Богослужбени езика — латинския или грѣцкия!

И когато вследствие на специална покана светитѣ братя се явили да кръщаватъ и проповѣдватъ и да въвеждатъ въ черковнослужението въ Моравско и Панония преведенитѣ отъ тѣхъ на славяно-български езикъ църковни книги, настанилитѣ се до тогава между тѣзи славянски народи латински църковно-служители, поразени отъ смѣлостта на новитѣ проповѣдници, надали тревоженъ викъ и болезнено чувствителниятъ Квириналъ наредилъ да се доведатъ да се доведатъ предъ сѣда въ Римъ новитѣ еретици.

Наложително е било да се докаже правотата на новосъздаденото начало, за да не се възлѣзе на клада.

Св. Кирилъ — философътъ Константинъ — мжжъ честенъ и праведенъ, Боговдѣхновенъ народенъ защитникъ, по внушение свише е изложилъ всичкитѣ основания, които сж заставили него и светия му братъ да възприематъ като Богослужбенъ майчиния свой езикъ. Защитата е била пламенна, убедителна, оборваща всѣко подозрение за нечисти подбуди, въздигваща светитѣ братя до положението на действителни Божии пратеници, Богопосочени избраници на народа, който ги бѣ създалъ.

Кои сж били прочее подбудитѣ, които сж заставили светитѣ братя да пристѣпятъ къмъ приложението на просвѣтната тѣхна мисль?

Въ желанието си да спои въ едно отдѣлнитѣ елементи, отъ които бѣ съставена българската държава — славяни и българи — да премахне различията, които сж дѣлили тѣзи разнородни елементи на противни лагери, Св. Царъ Борисъ възприе светото кръщение за себе си, за царствения си домъ и за цѣлия си народъ, за да обедини по тоя начинъ, да сближи, да сроди еднитѣ и другитѣ. Въ това той намиралъ и залога за издигване на българина на еднакво ниво съ другитѣ културни народи.

Тържественото кръщение ни царя и на членоветѣ отъ семейството му завършено (865 год.)

започнало е кръщаването и на народа. Кръстницата Византия чрез църква и духовенство се е заела здраво да се настанява в новата християнска държава. Владици, епископи, с различни степени на монашество, свещенство и клирос, свещени книги, одежди и утвари взели да заливат българската земя. Гръцкият, „благословеният“ от Бога език, „свещеният“ църковен език, „езикът на езиците“, взел да се шири из черкви и училища, по къщи и учреждения, по стъгди и мегдани. Товари злато взело да се изнася от страната. Надошли и латински свещеници — и тѣ да проповѣдват и да кръщават.

Сепва се царь. Сепват се държавници и народъ. Какъ да се действува против настѣпващото, против непредвиденото зло? И да се действа докле не е било изгубено всичко!

Тази именно грижа осия душитѣ на Светитѣ Солунски Братя и тѣ се заеха за свещения свой починъ. Откриха писменитѣ български знаци и съ открието си станаха народни будители, народни избавители и просвѣтители. Българското азбуке спаси българската чест, погазена и поругана от елинската алфавита. Азбуке — то спаси българското народостно съзнание и запази народния ни езикъ и писменностъ, върху които главни опори се крепи народната ни сваятъ, скѣтана въ страницитѣ на българската книга.

Между Карпатитѣ и тритѣ морета, — границитѣ на българската държава, — скоро българскиятъ духъ разрастна въ пълната своя мощъ и се създаде златния вѣкъ на българската история и култура, която въ кратко време се възприе от всички славянски народи и по тоя на-

чинъ бѣлг. народъ изигра ролята на културтрегеръ всрѣдъ славянството.

Поставенъ на кръстопѣтя между източнитѣ и западни народи, българинътъ не единъ пѣтъ е подпадалъ подъ вражско владичество. Отъ създаването на своята история до днесъ повече отъ половината на своето съществуване той е прекаралъ подъ най-черно робство.

Всичкитѣ спечелени презъ свободното му пребиваване блага и културни придобивки не веднажъ сж преминавали подъ пламъ и пленъ — езикътъ му, писмеността му само е горѣла въ душата му като факелъ и е освѣтявала надеждата му за избавление отъ чуждо иго.

Единствено съзнанието му, че той е оставилъ въ свѣта своя културенъ отпечатѣкъ, го е издигало високо надъ поробителитѣ му и съ насмѣшка е гледалъ на тѣхъ като на жалки създавания, чиято сила по-рано или по-късно ще се изпари, и той, българинътъ, пакъ ще стѣпи на краката си, за да продължи своята културно-просвѣтна роля, спасителка за него, спасяюща и за своитѣ прежни покорители.

И за това, именно, народътъ ни толкова силно тачи паметта на светитѣ Братя: тѣ сж неговата гордостъ и неговата опора, неговитѣ вдѣхновители и неговитѣ възродители! Тѣ сж ангелъ-хранителитѣ на духовната му мощъ.

Кой другъ народъ е създалъ величия като великитѣ наши Свети Братя? И кой другъ народъ празнува съ такова възхищение, така тържествено, както българскиятъ народъ празнува славата на Светитѣ Кирила и Методия?

К. Хр.

Панахидата за полковникъ Борисъ Дранговъ въ Скопие.

Полковникъ Борисъ Дранговъ въ изпълнение на отечественния си дългъ падна убитъ на 26. май 1917 г.

Храбъръ воинъ, даровитъ ораторъ, ненадминатъ воененъ писателъ и педагогъ, Дранговъ остави незабравими спомени между познатитѣ си, а най-вече между офицеритѣ и войницитѣ. Въ редица жестоки боеве Дранговъ се хвърляше като лъвъ въ преднитѣ редици срещу врага и увличаше следъ себе си и най-малодушнитѣ. Въ вихъра на една жестока атака Дранговъ полетѣ предъ войницитѣ, увлече ги и падна пронизанъ отъ вражи куршумъ.

Смъртта на Дрангова бѣ загуба не само за близкитѣ и приятелитѣ му, но и за цѣлия български народъ.

Името на този храбъръ воинъ се носи като легенда.

Дранговъ съ своитѣ подвизи ще пребде въ вѣковетѣ и ще топли сърдцата на храбритѣ български синове, да знаятъ да се биятъ за родъ и родина.

Полковникъ Дранговъ бѣ погребанъ въ родния му градъ Скопие, въ черквата „Св. Димитрий“ въ присѣдството на цѣлото гражданство, което съ скръбъ изпрати своя достоенъ синъ въ небитието.

Зла орисия бѣ отредила Скопие да остане въ сръбски рѣце и цѣли 22 години не се позволяваше никому да отиде да гроба на Дрангова китка цѣтѣ да поднесе и да почисти гроба му.

Сега, когато зората на свободата озари нашия народъ, благодарното скопско гражданство заедно съ комитетъ „Борисъ Дранговъ“ почетоха паметта на скѣпия покоенъ български воинъ по единъ най-трогателенъ и тържественъ начинъ, при стечение на многоброенъ народъ въ скопската катедрала „Св. Богородица“. Дворътъ на черквата не можа да побере прииждащото гражданство, та и всички околни улици бѣха задрѣстени.

На панахидата присѣдствуваха почетна рота гвардейци, мнозина офицери, илинденци, опълченци отъ македоно-одринското опълчение, юнаци, спортисти и цѣлото гражданство.

Панахидата се извърши отъ Негово Високопреосвещенство Митрополитъ Софроний съ съучастието на десетина свещеници. Начело при панихидата бѣха застанали г-жа Дрангова и семейството на покойния воинъ, Кметътъ на града г. инж. Мустаковъ съ цѣлата общинска управа, замѣстникътъ на областния директоръ, г. Даскаловъ, полицейскиятъ комендантъ г. Ст. Симеоновъ, гоститѣ отъ София, представителитѣ на комитетъ „Дранговъ“, германски офицери и много други официални лица. Следъ свършека на панихидата, когато се пѣеше вѣчная паметъ, всички на коленъ отдадоха благоговѣйна почитъ къмъ покойния храбъръ воинъ.

Следъ това произнесе пламенно слово митрополитъ Софроний, като възхвали съ прочувствени думи дѣлото на покойника. Втори говори Илчевъ, пратеникъ на комитетъ „Дран-

говъ“, отъ София, който описа живота на Дранговъ и изпъстри речта си съ цитати отъ книгата на покойния — „Помни войната“, „Умри, но победи“, „Вие сте орли“, „Вие сте витязи“, „Вие сте надеждна-таопора на България“. Когато цитираше тия символи на Дранговъ, всѣки чувствуваше бурята,

Полковникъ Борисъ Дранговъ

която бушуваше въ гърдитъ му и виждаше предъ взора си този гордъ синъ на България нареденъ между народа, готовъ още за велики подвизи. Следъ това говори Йосифъ Робевъ, председател на Съюза на запаснитъ подофицери. Неговата речъ

бѣ възторжена и съ дълбокъ смисълъ за поука на българския народъ въ тия важни моменти. Започна се траурната процесия отъ черквата до гроба на покойния, който вече е премѣстенъ презъ сръбския режимъ отъ черквата „Св. Димитрий“ въ гробищата. Тамъ говори председателятъ на Илинденската организация Лазаръ Томовъ, който е бившъ учителъ въ българската гимназия въ Скопие презъ турския режимъ. Съ пламенно слово той обрисуря скръбта на скопјани, когато въ Скопие пристигне вестта за загубата на Дрангова. Той поднесе вѣнецъ отъ името на Илинденската организация. Следъ това говори отъ страна на Македонския женски съюзъ г-жа Люба Иванова. Поднесоха се вѣнци отъ името на чиноветъ при Скопския гарнизонъ, отъ Г-жа Дрангова и децета му, отъ роднинитъ му, отъ съмахаленцитъ му отъ „Чаиръ Махла“, отъ Скопската община, отъ юнашкото дружество, отъ пѣвческия хоръ „Борисъ Дранговъ“, отъ спортиститъ, отъ Македоно-одринското опълчение, отъ страна на ученицитъ и ученичкитъ, отъ скопјанитъ живущи въ гр. Кърджали, отъ отдѣлни граждани и деца вѣнци — отъ живи цвѣтя. Всички мѣлвѣха „Вѣчна паметъ“ на скъпия воинъ.

Комитетътъ „Борисъ Дранговъ“ въ две свои заседания реши паметникътъ на скъпия покойникъ да бѣде издигнатъ вмѣсто въ София, въ родния му градъ Скопие, на видно мѣсто, което решение съ радостъ се възприе отъ скопското гражданство и власти, като се вземе инициатива за събиране помощи за засилване на фонда и въ най-скоро време се пристъпи къмъ реализирането на това дѣло.

Т.

Революционната организация

Нейнъ създателъ е Дамянъ Груевъ отъ с. Смилево, Битолско. Роденъ презъ 1871 г., завършилъ основно уще въ селото си, IV к. въ Битоля, VI въ Солунъ и 2 год. висше въ София по история, Даме учителствува въ Смилево (1891/2 г.) другата година въ Прилепъ, а третата въ Солунъ — коректоръ въ печатницата на К. Г. Самарджиевъ.

Узрѣла окончателно зародилата се въ него още въ София идея за подемане системна освободителна борба, подготвилъ и намѣрилъ подготвени свои съмишленици, на 23 ноември 1893 год. въ Солунъ Даме образува първия революционенъ комитетъ, въ чийто съставъ влизаха: Дамянъ Груевъ, Д-ръ Христо Татарчевъ отъ Ресенъ, Книжарьтъ Иванъ х. Николовъ отъ Кукушъ, учителътъ Петъръ попъ Арсовъ, отъ с. Богомила, Велешко, Д-ръ Антонъ Димитровъ, отъ с. Айватово, Солунско, учителъ по турски ез. и турски сѣдия и Батанджиевъ, учителъ отъ Гумендже.

Въ основата на устава на организацията е легнало искането „да се приложи чл. 23 отъ Берлинския договоръ, но по-късно — 4—5 януарий 1894 год. — била възприета автономията, по който поводъ Д-ръ Христо Татарчевъ (спомени стр. 102) казва:

„Спрѣхме се върху автономията на Македония . . . Не можахме да възприемемъ гледището „прямо присъединение на Макед. съ България“, защото виждахме, че туй ще срещне голѣми мжнотии поради противодействието на великитъ сили и аспирациитъ на съседнитъ малки държави и на Турция. Минаваше ни на ума, че една автономна Македония сетне би могла по-лесно да се съедини съ България, а въ краенъ случай, ако това не

се постигне, че ще може да послужи за обединително звено на една федерация на балканскитъ народи“.

Така запалената революционна искра въ гр. Солунъ скоро се развихри въ буенъ пламъкъ — не бѣше ли подготвенъ македонскиятъ българинъ за окончателна разплата още презъ време на бунтоветъ при Кресна — Разлогъ и Охридъ въ 1879 и 1881 г. — и само въ непълни 10 год. страната се покри — отъ край до край — съ революционни комитети и създаде легендарни личности, които съ саможертвата си спечелиха обаянието на културния свѣтъ и доказаха, че Македония и следъ 500 годишното си робство е все така българска, каквато е била още въ времето на Св. Св. Кирила и Методия, на Св. Климента и на царя Самуила.

Това нѣщо не можа да бѣде разбрано само отъ нашитъ съседи — сърби и гърци, които излъгаха въ Ньой, та си създадоха условия, които разбиха главитъ имъ.

Македония отдѣлно, България и българскиятъ народъ въобще, дадоха чрезмѣрни жертви въ борбата за своето обединение. Благодарение на тѣзи жертви, благодарение на новата кръвъ, която що туку се разлѣ и напои нашата земя, днесъ цѣлокупниятъ български народъ тържествува и протяга ръце къмъ величието, което шедствува и озарява вече съ лжчитъ си свѣтлото бждеще на цѣлокупна България.

Поклонъ дълбокъ, поклонъ всесърдеченъ, вседушевенъ предъ падналитъ за нашата свобода витязи!

К. Хр.

*) Вижъ „Освободителнитъ борби на Македония“ отъ Хр. Силяновъ, стр. 39, 40.

ОЧАКВАНЕ

Тръпнатъ в'очакване гори
На Шаръ, снѣнния исполинъ,
И бѣли пѣнещи се води
На Бистра, Радика, буйний Дринъ!

Тръпнатъ и очакватъ съ радостъ
И с'нѣнна си горска младостъ
Въ свои обятия да обгърнатъ
Войници български кат'зърнатъ!

Тръпнатъ свендаты мощни клони
Правятъ дълбоки поклони
И очакватъ отъ тъмни зори
Български воинъ да имъ заговори!

Ружа Мелети

Нашиятъ народенъ царъ би могълъ да рече:

„Моята корона е корона на българитѣ. Тя е корона отечествена; тя е корона на народното единство, на народната солидарностъ. Азъ не съмъ първиятъ човѣкъ между хората, нито първиятъ властникъ между властницитѣ. Азъ съмъ знаменосецъ на една идея, която се казва българщина.

Моята знатностъ произхожда не отъ кръвта, която тече въ жилитѣ ми — а отъ любовта, която изпълва сърдцата на привързанитѣ къмъ мене българи — бѣ казалъ известниятъ нашъ поетъ, философъ и писателъ Стоянъ Михайловски.

„Съюзницитѣ“ и ние предъ свѣтовната свѣсть

Известенъ е трагичниятъ край на Балканската война за насъ българитѣ. „Съюзницитѣ“ ни изиграха и ни заведоха въ Букурещъ.

Въ похода срещу общия врагъ българинътъ пожъна слава и свѣтътъ го издигна до степенята на първоразреденъ храбрецъ-герой, а тъкмо това не подходеше за противницитѣ ни. Самитѣ тѣ виждаха нѣкаква неестественостъ между взетия отъ насъ дѣлъ въ войната съ пожънатитѣ лаври и частята, която ни се дари при раздѣлата.

Трѣбваше да се заблуди свѣтътъ, че успѣхътъ на българина не се е дължелъ на нѣкакви проявени добродетели — алтруизъмъ, храбростъ, готовностъ за саможертва за родъ и отечество — а чисто и просто на дивия му нагонъ, на неговата свирепостъ, на коравосърдечието, на кървожадността му.

Изъ обкръжаващитѣ България столици създадени бѣха специални служби да кроятъ, да съчиняватъ и да разпространяватъ изъ свѣта „жестокоститѣ“ вършени отъ човѣка-звѣрь — българина“.

Понеже на тѣзи съобщения достойно се реагираше отъ страна на добросъвестни общественици и публицисти въ странство, нуждни бѣха на гърци, сърби и пр. свидетелски показания. И ги получиха. Пленени къмъ края на междусъюзнишката война български войници при строгъ конвой въвеждатъ въ Солунъ и предъ чужди представители — консулското тѣло, кореспонденти, военни аташета — обискиратъ нашитѣ пленени и намиратъ въ раницитѣ и въ джебовеѣ имъ... отсѣчени прѣсти съ прѣстени на тѣхъ, женски уши съ обици, ржце съ гривни. Звѣрятъ се българивитязи, отвращаватъ се свидетели и... заключението готово — българитѣ — звѣрове на два крака а тѣ, потърпевшитѣ — мъченици — светии —

вършенитѣ отъ тѣхъ звѣрства върху българи били предизвиканъ отговоръ.

Свидетелитѣ не подозрѣха, че намѣренитѣ прѣсти и уши не бѣха плодъ на българска вандалщина, а плодъ на грѣцката хитростъ — самитѣ гърци ги бѣха отрѣзали отъ избититѣ българи отъ Кукушко, грижливо ги бѣха съхранили, за да бждатъ използвани при нужда.

И ги използваха отлично.

Специална Карнегиева комисия обиколи бойнитѣ полета и даде заключение — жестокости сж вършени отъ всички — най-малко отъ насъ българитѣ.

Какъ можехме да оборимъ свидетелскитѣ показания, за да се освободимъ отъ приписанитѣ макаръ и въ облекчена форма за наша смѣтка обвинения, когато много отъ свидетелствата бѣха покрити вече съ давностъ!

Занизаха се тѣжни дни за останалитѣ подъ робство наши братя. Булгаръ — кьой и Кешанъ, Търлисъ, Гарванъ, Ново-село видѣха повалени отъ владетелски куршумъ стотици свои синове, намѣрили смъртта си единствено поради своето българско произхождение. Отдѣлнитѣ случаи на невинно избити невинни българи възлизатъ на хиляди. Времето не бѣше кратко — цѣлъ четвъртъкъ вѣкъ; жаждата за българска кръвъ — не утолима.

Въ пресата и въ международни конгреси българинътъ вдигна вой противъ безчовѣчнитѣ отношения на сърби, гърци и пр., но вѣрватъ ли му? — Омразата Ви е твърде голѣма, та прекалявате — отговаряше ни се — може би чистосърдечно. Нали и ние бѣхме опетнени!

Въ съвременната кървава разпря българи-нътъ не взе прѣко участие. Гърци и сърби се изправиха срещу германци и италианци. И сега

вече последният, лично потърпевши, видяха до колко сж били основателни нашите оплаквания.

Отъ 27. III., деня на преврата въ Сърбия, до 6. IV — обявяването на войната — колко невинни същества бяха изтерзани и изклани само защото не сж сърби! На какви ли не ужасни страдания сж били подложени въ ржцетъ на сърби и гърци достойни храбри — войскари, попаднали въ пленъ. Въ Критъ и канибализмът на людоедитъ изъ африканскитъ страни даже е билъ приложенъ.

Въ Пелопонезъ германската военна администрация е била свидетелка на покъртителни картини — хиляди заточени българи — заложници одърпани, голи скелети бяха оставени подъ стража, която е имала една единствена задача — да наблюдава колцина озлощастени сж се простили съ терзанията си, да имъ се приготвятъ ковчези за погребение — единствено проявена къмъ заложниците грижа.

Изъ островитъ, гробница на хиляди български същества, открити сж пленници още отъ Балканската война. Цѣли 28 години тѣзи клети наши

братя сж били откъснати отъ свѣта, та женитъ имъ сж се преженили, децата имъ сж ги забравили. Свѣткавичното поражение не е дало възможностъ на престѣпниците да прикриятъ извършенитъ престѣпления. Въ Македония хиляди млади българчета бяха задигнати отъ домоветъ имъ, не за да се сражаватъ съ оружие въ ржка срещу противника, а за да задоволятъ жаждата за българска кръвъ у причинителя на най-големитъ нещастия на българина презъ вѣковетъ — сърбина и гърка.

И днесъ клети македонски семейства не могатъ да се нарадватъ на тъй ожидащата свобода. Въмѣсто да ликуватъ, тѣ очакватъ синове левентюнаци останали въ неизвестностъ.

Да благодаримъ на нашитъ велики съюзници, които станаха причина да се уясни кои отъ балканскитъ народи сж способни на жестокости отвращающа културния свѣтъ. Да молимъ Бога да утвърди тѣхната мощъ — тѣ ни освободиха отъ кошмара, който день и нощъ смущаваше нашия сънъ и спокойствие.

К. Х. Сов.

† Петъръ Ацевъ

Прилепската революционна околия преди възстанието

Прилепската революционна околия се състои отъ града Прилепъ и селата около този градъ, разположени въ северната половина на Пелагонийската равнина, отъ дветъ страни на Бабуна планина и Марихово.

Околията, една отъ най-големитъ, е населена въ болшинството си отъ българи.

Географически тя е раздѣлена на три главни части: Марихово, Прилепското поле и Прекуридъ.

I. Марихово

Представлява голъма планинска котловина заградена отъ планинитъ Нидже, Селечка и Радобилска.

Презъ срѣдата ѝ тече Р. Черна, която презъ цѣлото ѝ мариовско течение лжкатуши изъ дъното на единъ тѣсенъ скалистъ, съ отвесни брѣгове проломъ, който само на три мѣста може да се минава отъ едната страна на другата съ товаренъ добитѣкъ. До голѣмата война нито една пжтека не можеше да са намѣри, за да мине кола. Марихово не познаваше и не употребяваше въ живота си колата.

Проломътъ на р. Черна раздѣля Марихово на две: югоизточната страна отъ самото население се нарича Старо Марихово, а северозападната съ центъръ с. Дуйнѣ старомариовци наричатъ населението поляни и не ги признаватъ за мариовци.

Третата частъ отъ Марихово съставляватъ селата разположени отъ дветъ страни на завоя на р. Черна, главно около Маковската височина, която е най-южната частъ на Селечката планина. Тази частъ отъ Марихово са нарича Малко Марихово.

Мариовци живѣятъ въ около 40 села, нѣкои отъ които бяха по-големи отъ 200 кжщи — често пжти съ повече отъ хиляда души население като се има предъ видъ, че тѣ живѣятъ въ задруги повечето отъ по 30 души въ една кжща.

Административно Марихово се падаше въ петъ каази. Почти цѣлото Малко Марихово, съ 5 голѣми села отъ Старото Марихово влизаше въ битолската кааза, нѣколко села, пакъ отъ него спадаха въ Леринската, а селата: *Галища, Конско, Рожденъ* и др. влизаха въ Тиквешката и само *Баово, Тушинци* и *Сборско* — въ

Воденската кааза. Въ Марихово нѣма нито една мохамеданска кжща, нито единъ мохамеданинъ заселенъ. Въ голѣмото Марихово нѣма нито единъ непокрытъ имотъ въ турски ржце. Само въ с. Маково имаше чифликъ и с. *Крушевица*. Въ последното село чифликътъ бѣше на Бомболови отъ Прилепъ. Това се дължеше на обстоятелството, че Марихово е била привилигирована областъ следъ завладяването на Македония отъ турцитъ. Тая привилегия бѣше запазена до началото на втората половина отъ 19-то столѣтие.

II. Прилепското поле.

Пелагонийската равнина е раздѣлена на две: северна и южна. Дѣли я единъ отъ склоноветъ на Селечката планина, който надъ село Тополчани се издига за последенъ пжтъ и образува Загоранския връхъ, спуща се стрѣмно и дава пжтъ на р. Черна, следъ което се пакъ издига въ Новоселанския връхъ, който се свързва съ Крушовската планина при селото Древеникъ.

Селата, разположени въ политъ и гънкитъ на Крушовската планина, западно отъ р. Блато, лѣвъ притокъ на Черна, спадаха въ Крушовската революционна околия, а всички села източно отъ р. Блато и край планинитъ Бабуна и Селечката образуваха северозападната половина на Прилепската революционна околия. Всички поляни сж бързити.

III. Прекуридъ

Югоизточнитъ склонове на пл. Бабуна образуватъ една тѣсна камениста котловина, която повече прилича на една рѣчна система отъ суходолища, които въ горното си течение носятъ названията на селата край които текатъ.

Тази областъ прилепчани наричатъ съ общото название — Прекуридъ, тъй като за да се иде въ най-близкото отъ тѣхъ село, трѣбва да се мине „ридогъ“ презъ нѣкой отъ проходитъ Плетваръ или Бѣлото.

Населението отъ тази областъ е отъ срѣдновардарското, което по говоръ, нрави и обичаи е сродно съ тиквешкото.

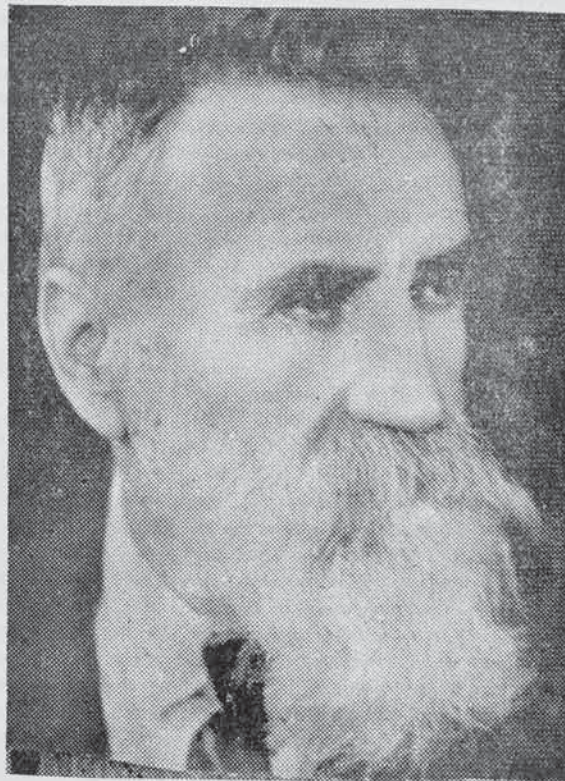
Следъ като и въ тритъ области прилепската Р. Око-

лия бѣ оформена въ организационно отношение, наложи се, за по-голям контрол и постоянно ръководство, разпредѣление и на нелегалнитѣ сили.

Въ края на 1902 год. въ четата ми бѣха се събрали около 10 души четници. Между тѣхъ имаше нѣколко млади гражданчета съ по нѣколко класно образование и житейска опитност, но нито единъ отъ тѣхъ не проявяваше организаторски способности, нито пъкъ проявяваша нѣкаква инициатива. Като че ли всичко на готово очакваша. Нуждата, обаче, отъ разпредѣление на тѣзи сили, както и отъ разпредѣление на работата бѣше на лице. Най-надежденъ момъкъ измежду Прилепчанитѣ бѣше Христо Попето отъ семейството на Оклевци. Христо бѣше дошелъ презъ пролѣтѣта 1902 г. отъ задграница съ паспортъ. Слабъ физически съ полупарализирана лѣва ръка, поради рана отъ ножъ, той обърна вниманието ми съ твърдата си воля, която още въ самото начало прояви. Той бѣше до толкова слабъ, че не можеше да вдигне пушката да се прицели. А съ лѣвата си ръка почти не можеше да си служи. Обаче, никога той се не оплакваше отъ нищо и съ една упоритостъ присъща на силнитѣ само характери той следваше съветитѣ ни за тренирането си. По цѣли дни той правѣше упражнения, а най-важно скоро започна да се оправя и физически. Христо бѣше жизнерадостенъ, веселъ характеръ, при това много благъ въ другарскитѣ си обноси. Измежду всички четници той бѣше най-развитиятъ природно. Въ приказката му винаги проличаваше единъ приятенъ хуморъ, за разлика отъ прилепския саркастиченъ и често пѣти обиденъ такъвъ. Приятно дори бѣше на всѣкого отъ другаритѣ да бжде закаченъ отъ Христо, защото Христовата закачка не унижаваше, не оскърбяваше; напротивъ, тя изтъкваше въ приятна форма характера макаръ и въ отрицателната му страна. Явно бѣше, че Христо нѣмаше за целъ да унижи другаря си, но да го поправи и съ много благия си хуморъ бичуваше не лицето, а самия недѣгъ. По такъвъ начинъ Христо съ хубавата си черна брада, съ бѣлото си покрито съ вѣчна усмивка лице и съ пронизателния си орловъ погледъ внушаваше не само довѣрие, но и издаваше скрити способности и дарования, които чакаха редъ, за да се проявятъ. Привлекателниятъ му характеръ, както и откровеността му привързваха всѣкого. Достатъчно бѣше да се види съ нѣкого, за да го привърже и къмъ себе си и къмъ дѣлото. Той не бѣше подготвенъ да държи речи и по такъвъ начинъ да дава насока на дѣлото, но умѣеше да беседва на всѣкакви теми съ всѣкого и въ тѣзи си беседи той бѣше приятенъ партньоръ, доминирайки надъ събеседникитѣ си съ умъ, воля и житейска опитност. Скоро Христо се оправя физически и стана най-издържливия четникъ. Въ интимнитѣ разговори Христо ми повѣри тайната на своята физическа немощ — „Презъ последната година, рѣдко ми се удаваше да се нахраня веднѣжъ поне въ седмицата“. Христо бѣше отъ малкото вѣрни момчета на Георче Петровъ. Когато Георче бѣше преследванъ отъ бѣлг. власти и интерниранъ отъ София и бѣше останалъ безъ срѣдства за себе си, въ неволя бѣха и най-приближенитѣ му момчета. Христо, който бѣше достатъчно характеренъ, за да пази своето достоинство, мѣчно можалъ да се приспособи презъ тѣзи дни на неволя. Скривайки своитѣ страдания отъ очитѣ на най-близкитѣ си както и отъ родния му братъ Йорданъ Оклевъ, той е буквално гладувалъ дълго време, особено презъ днитѣ, когато бѣше заробена Мисъ Стонь. Подъ давлението на върховиститѣ Георче бѣше преследванъ. Преследвани бѣха и хората му. Христо най-сетне е билъ принуденъ да дойде при насъ по съветитѣ на Гоце.

Въ Марихово се прояви неграмотниятъ Толе паша съ войводски способности. Дадохме му за секретаръ мла-

дия и подвиженъ Аргиръ Гермовъ, известенъ подъ името Шакиръ и Кърсте. Той прояви на свой редъ както Христо голѣми организаторски способности. Безъ да проявява нѣкакви амбиции и претенции като секретаръ той бѣше централната личностъ и въ четата, войвода на която стана Толе паша, и между селянитѣ отъ мариховския районъ.

Петъръ Ацевъ

Христо, който бѣше съ не пълно прогимназиално образование, бѣше назначенъ за войвода, като му повѣрихме най-трудната задача, да ръководи полския районъ.

Преди разпредѣление на четитѣ околията бѣше раздѣлена на райони, а районитѣ на центрове.

I. Мариовски районъ съ центрове:

Витолишки, Старавински, Дунски.

II. Полски — съ центрове:

Плетварски, Чумовски, Веселчански, Малокоњарски, Мажовички, Врелечки, Небреговски.

III. Прекурдски — съ центрове:

Троячки, Топлички и Степанечки.

До възстанието неорганизираните останаха селата отъ Маргаревския центъръ.

Прекурдскиятъ районъ остана подъ прѣкото наше ръководство до намиране подходящо лице за районенъ войвода.

Така разпредѣлена околията по райони, четитѣ започнаха своята работа въ началото на 1903 год., когато научихме за решението на общия комитетъ за вдигане възстание презъ пролѣтѣта на 1903 год.

Следъ Смилевския конгресъ, когато бързахме да

дойдемъ въ околията си и се заемемъ съ сериозната работа да се приготвимъ за какви годѣ акции презъ предстоящото възстание, заварихме положение не вдъхващо нищо добро. Добриятъ ни другаръ Христо Попето при една засада на единъ зълъ турчинъ се е изложилъ и билъ раненъ въ рамото. Куршумътъ отъ мартина бѣше влѣзълъ въ рамото надъ ключалката и излѣзълъ подъ лѣвата лопатка на гърба му. За лѣкуване бѣше отнесенъ въ гр. Прилепъ: отръзана бѣше му дѣсната ржка.

Вмѣсто да се заема съ непосредствената работа—откриването каналъ за Порѣче и по-нататъкъ за Тетово—трѣбваше да уреждамъ и работитѣ въ района на Христо, а за една само обиколка на района му, необходими бѣха не по-малко отъ 30 дни.

Предателя на Патчевата чета въ с. Кадино село бѣше още живъ. Поведохъ четата на Христо да обиколя района му. Презъ нея обиколка уловихме предателя, наказахме го, но това предизвика едно цѣло сражение съ турското деврие отъ заптиета и башибозукъ. Въ това сражение отнехме четири коня, но следъ мръкване ги изоставихме, за да не бждемъ сподирени отъ потеритѣ, които се вдигнаха отъ Прилепъ.

Следъ това произшествие поведохъ една сборна чета и се отправихъ презъ Мукосъ за Азотъ.

На пѣтя ни бѣше селото Ораовдолъ. Чрезъ работници отъ нашитѣ села влѣзохме въ връзка съ жителитѣ му. То бѣше отъ велешката околия неорганизирано, както бѣха и всички села въ тази котловина.

Отдалечена отъ Прилепъ и Велесъ, тази котловина бѣше останала незасегната отъ организационната агитация.

Голѣмо село е Ораовдолъ. Въ това село сръбската пропаганда чрезъ единъ подкупенъ свещеникъ бѣше могла да привлѣче на своя страна около 20 кѣщи.

Ние поискаме всички да бждатъ канени на селското събрание. Събранието бѣше многолюдно. Организирахме селото, избрахме ржководно тѣло и дадохме наставления какъ да се отнасятъ спрѣмо всички селяни наоколо. Ржководителитѣ проявяваха опасения отъ сърбоманитѣ, които и другъ пѣтъ сж си служили чрезъ властѣта на турцитѣ да обсебватъ известни права макаръ и нищожно ммлцинство. Заявихме на ржководителитѣ, че организацията гарантира спокойствието имъ по отношение такива действия отъ чиято и да е страна. Който и да е въ бждеше, послужи ли си чрезъ турскитѣ власти, ще се счита враждебенъ актъ спрѣмо организацията, и за контрадеяния лицата ще отговарятъ съ главитѣ си.

Отъ това село се отправихме за с. с. Габровникъ и Мокрени, обаче още рано сутринѣта се срещнахме съ едно отдѣление войска. Благодарение на недоразумение, войската ни взе за башибозукъ отъ с. Десово, за каквито ни бѣше предалъ габровничкиятъ пждаръ, та сполучихме да се отдалечимъ отъ неудобното мѣсто съ една много кратка престрелка, безъ всѣкакви жертви. Побърка ни се, обаче, планѣтъ. На следващия день бѣше блокирана планината Мукосъ, дето двама наши четници щастливо се спасиха отъ засадата на аскера, а всички заедно трѣбваше да се върнемъ къмъ с. Степанци.

Извиканъ по работа къмъ Орѣховечкия центъръ, получихъ писмо отъ града, че Христо Попето се билъ вече излѣкувалъ, но че било необяснимо защо още не искалъ да излиза отъ града. Окол. к-етъ ме молѣше да пиша лично на Христо и го покана да поеме ведната четата.

Писахъ писмото. Христо, който никога не бѣше отказвалъ готовностъ да изпълнява своитѣ обязанности, веднага се отзова на поканата ми. Но когато ме помоли да му превържа раната и я отворихъ, азъ се ужасихъ и го

укорихъ защо не ми писа, че тя е въ това положение, и че той не ще може да се движи. „Само когато умра, не ще мога да изпълня твоята заповѣдъ“, бѣше отговора му.

Раната му тъкмо се бѣше почистила и почнала да се лѣкува. Отъ дветѣ дупки, дето бѣше влѣзълъ куршумътъ и излѣзълъ, ранитѣ бѣха отворени. Необходими бѣха редовни превръзки, а въ четата това бѣше почти невъзможно. Между четниците, които бѣха дошли съ Сарафовъ, имаше едно момче, което заявяваше, че ще може да го превръзва, а Христо по никой начинъ не искаше да се връща въ Прилепъ, тъй като, макаръ и никой да не бѣше му казалъ, каза: „знамъ защо прилепчани сж прибързали и казали, че съмъ здравъ, та да бжда извиканъ“. Действително следъ смъртѣта му, Тале Христовъ изповѣда, че тѣ сж се усъмнили отъ интимнитѣ отношения, създадени презъ време на лѣкуването му съ една отъ градскитѣ учителки. Христо бѣше, както другаде споменувамъ, красивъ момъкъ, милъ събеседникъ, уменъ и привлѣкателенъ. Младостѣта въ всѣко време търси своето. Една отъ красивитѣ учителки, изглежда, се е влюбила въ него, или е била на пѣтъ да стори това. Ревнивитѣ прилепчани бѣха се изплашили отъ това обстоятелство и бѣха ми писали нарочно да го извикамъ. Сега Христо по никой начинъ не се съгласяваше да остане неподвиженъ изъ по-спокойнитѣ села да продължи лѣкуването си. Повече четата си и трѣгна да обикаля района си. Следъ нѣколко дни само надъ с. Алинци въ случайна среща съ отдѣление аскеръ, придружаващо окол. бирникъ, предизвиква сражение, въ което, въ едно съ 4—5 души свои най-вѣрни другари надъ селото Марулъ подъ върха Веслецъ падна прогнаний храбриятъ Христо отъ куршимитѣ на пристигнала отъ Прилепъ войска, а четата му се прибра следъ това като попарена. Изгубвахме ние най-надеждния другаръ за предстоящата акция, а въ сжщото време забръкваше ни се и цѣлия планъ.

Презъ м. май на 1903 год., когато се върнахме отъ похода ни въ Азотъ, пристигнала бѣше една група четници отъ задграница. Тази група е била въоръжена съ сръдства на организацията и отчасти отъ емиграцията въ София, както и съ частнитѣ сръдства на самитѣ доброволци.

Била е подъ войводството на Коста Кондовъ, запасенъ офицеръ изъ сръдѣта на върховиститѣ, които презъ 1903 год. предложиха услугитѣ си. Когато Кондовъ пристигна до велешката околия, получава нареждане отъ скопския окр. к-тъ да изпрати групата за Прилепско, а той самъ да остане и замине за скопската околия, която е имала нужда отъ интелигентенъ войвода. Кондовъ, не държейки за кжде ще бжде изпатенъ, послушалъ тази наредба и, преди да се яви въ прилепско, изпраща четата си подъ старшинството на Никола Божковъ отъ с. Трояци.

Като пристигнала надъ с. Топлица, групата е имала една случайна среща, та даде нѣколко жертви между които и Никола Вълчевъ, ст. подофицеръ отъ българската армия, дошълъ доброволно въ помощъ на възстания народъ. Между четниците отъ тази група имаше още двама старши подофицери. Едина Димитъръ Андоновъ и другия Несторъ Теневъ Байновъ. За прекурпдски войвода бѣше назначенъ Никола Божковъ съ инструктори Димитъръ Андоновъ и Несторъ Байновъ.

Къмъ края на м. юний пожела се да се турятъ на безопасно мѣсто по-виднитѣ легални ржководители, които следъ конгреса въ Смилево бѣха сгнали полулегални. Въ града почти не се движеха, а прекарваха потайно изъ разни квартири, обиколени отъ най-добритѣ работ-

ници въ града, които бяха оставили вече своите работи и се занимаваха изключително с организационните работи, а те бяха много и разнообразни, най-важното много тежки, защото почти всички излизаха безплодни или нецелесъобразни.

Напр. необходими бяха няколко десетки хиляди мартинови патрони. Турците, ухитрени, вместо такива предлагаша маузерови, а мартиновите предаваха изключително на мохамеданското население, което беше въоръжено с такъвото оръжие.

Мохамедани, помаци и албанци, предлагаша тетовски съвършено негодни пушки без патрони.

Турските войници събрани от запаса, с удоволствие влизаха въ престрелки с разни нелегални групи, стреляха често на хава и донасяха, че сж преследвали комити, за да крадат патрони, които продаваха, но това бяха само маузерови, които не ни попълваха липсата от патрони въ нашето въоръжение. Сраженията и незначителните чести престрелки от друга страни разнасяха малко ни патрони.

Движението изъ греда беше почти предизвикателно. Българите почти всички знаеха, че се готви въстание, та мислеха, че турците и да предизвикват, скоро ще настане денят на разплатата. За побуйните това беше претекст да се укрят и легнат на гърба на организацията да ги издържа поне с храна, и ако и да нямаше оръжие, да ги издържа въ четите.

Въ четите нахлуваха с десетки млади и стари хора, предизвикани по различни причини на преследване от властта. Опитите за отнемане оръжието на пждари, башибозуци, запиеца, войници станаха така обикновени, че турците почнаха да се затварят и денемъ въ квартирите си, за да обидват, оставяйки оръжието си настрана. Турчинъ, въоръженъ с заредена пушка, не смѣшс да минава изъ пжтя край българинъ въоръженъ с тояга или брадва. Престана всѣкакво движение изъ пжтищата. Двамата членове отъ горското околийско начальство въ Прилепската околия бяха вече нелегални въ града. Двамата, различно схващайки движението, както и положението на организацията, приличаха на хора, които сж предопредѣлени да си противодействуватъ и пакъ да си правятъ очи, че сж другари. Фактътъ е, че тамъ лето единиятъ се стараше да гради, другиятъ рушеше — той беше отъ срѣдата на върховистите, които се бяха слѣли с В. М. О. Р. организация. Въ града се мислѣше, че има известно количество оръжие — пушки, револвери. Когато се потърсиха тѣзи пушки да бждатъ използвани, или вдигнати наرامо отъ притежателите имъ, се указаха не повече отъ десетина съвършено негодни оръжия, частъ отъ които бяха иззети, за да се въоръжатъ другарите на Тале Христовъ.

Когато всички опити и предприятия за снабдяване непосредствено с оръжие се оказаха съвършено безполезни, писахъ подробенъ рапортъ на Щаба на въстанието с заключение, ако това е положението, което се създаде не по наша вина, а поради обстоятелството, че въ околните околии не е развито чувството на колегиталност и че нѣма ни сѣнка отъ желание да ни се услуги с каквото и да е улеснение за нашето въоръжение, може ли да се считатъ задължителни решенията на Смилевския конгресъ за околията ни и, ако ние не възстанемъ по простата причина, че нѣма сж какво да водимъ борбата, Горското начальство ще бжде ли отговорно и обвинено въ бездействие?

Ако е необходимо да се предприеме каквото и да е четническо движение вместо въстание длъжностъ е

на щаба да застави Окр. к-тъ да достави обещаните муниции за пушките, които притежавахме, а те бяха 120 и словомъ сто и двадесетъ бердани отъ старото гръцко въоръжение, а именно пушки система „гра“. По липса на патрони четниците бяха въоръжени кой сж каквото беше можалъ да намѣри: Кримки сж по 4 до 15 патрона изъ джобовите си, чифтета, мартини безъ патрони, отнети отъ турци пждари и пр. Четниците, които пристигнаха отъ задграница бяха относително добре въоръжени; но и те имаха много малко патрони.

Следъ връщането си отъ разните походи решихъ да разпредѣля четническия кадъръ по районите въ околията, като я раздѣля по следния начинъ:

Марихово се раздѣли на два района.

По дѣсния брѣгъ на р. Черна — въ старото Марихово остана Толе паша сж секретаръ Аргиръ Гермовъ — Шакиръ — сж около 14 четници.

Лѣвия брѣгъ и селата отъ южната половина на Полето—Прилепечки-веселечкия и Подмолския центрове сж четата на Никола Пешковъ, сж секретаръ Мойсо Крапчевъ и 15 души четници.

Прекуридски районъ се раздѣли на две — лѣва и дѣсна страна на Троячката рѣка.

Лѣвия сж войвода Несторъ Байновъ, дѣсния районъ сж войвода Димитъръ Андоновъ.

Степанечкиятъ центъръ сж Врѣпечкия, Долненскиятъ и Варошкиятъ образуваха Мукоския районъ сж войвода Анте Василевъ, секретаръ Иванъ Смичковъ. Плетварскиятъ центъръ остана за централната чета на разположение на горското начальство. Въ тази чета влѣзоха четниците отъ разни чети, които не можеха да се спогаждатъ нито сж другарите си, нито сж войводите, като хора сж голѣми претенции, но безъ особени способности. Така че околията беше раздѣлена на седемъ района сж по около 10—15 души. Следъ като бяха произведени общи учения, изпратени бяха четите въ своите райони да предприематъ всички срѣдства, за да турятъ въ изправностъ наличното оръжие, да набавятъ каквото имъ попадне ново оръжие и да се постараятъ и снабдятъ сж барутъ районите си за старите системи пушки, — кремеклии, чивтета — евзалийки и др., да обучаватъ четниците и милиционерите, като се препоръчва за инструктори да бждатъ двамата старши подофицери Димитъръ Андоновъ и Несторъ Байновъ.

Следъ това разпредѣление предприехме една обиколка изъ районите, за да се запознаемъ сж положението и видимъ работата на войводите. Отъ тази обиколка останахме пакъ сж убеждението, че ние всичко можемъ да си представяваме, но да мислимъ за възстаннически действия, беше невъзможно. Предъ невъзможността да се снабди сж оръжие населението почна да се изпарява настроението. На много мѣста сж недовѣрие даже се гледаше на въпроса за въстание, особено въ сѣсните райони на тиквешката и велешката околии. Въ последната даже и нелегална чета нѣмаше, а въ скопския окръгъ не се и приказваше за въстание нито за четнишко движение, по простата причина, че въ този окръгъ не беше се развила организацията сж всичките си институти, а тиквешката околия преживѣ една ужасна афера, поради която четата беше принудена да потърси прибижище въ нашата околия. За да се възстанови положението на организацията въ Тиквешко, бѣхме принудени да предприемемъ една съвмѣстна наказателна експедиция, за да се респектиратъ малодушните характери, които бяха почнали да разкриватъ всичко предъ натиска на турските власти. Донсяйки за това състояние на работите у източните ни съседи на щаба на въстанието, мо-

лѣхмѣ го да нареди до окржжитѣ комитѣ да взематѣ мѣрки за подобрене на революционитѣ работи.

Отъ Окр. Комитетѣ ни съобщиха, че ще получимѣ вмѣсто патрони зѣ пушкитѣ „гра“ гилзи, барутѣ и инструменти за пълнене. Стоенето на Тале Христовѣ въ

града бѣше станало невъзможно. На 2 юний ведно съ 7—8 души граждани той дойде въ с. Кърстецѣ и се присѣдини къмѣ централната чета.

Съобщава:

Капитанѣ Георги П. Ацевѣ

Мжченикѣ

Кацнало върху двата брѣга на Луда-Яна, Тресонче дочака огнения залѣзъ и прибра жителитѣ си въ каменитѣ бѣли кѣщи.

Нерадостни нощи бѣха настали.

Отъ както „Освободителката“ бѣ дошла, спокойна нощъ не се видѣ.

Мухлясели турски тевтери сочатѣ — всички тукѣ сѣж българи. Да изчезнатѣ комититѣ!

Обви съ черния си воалъ нощѣта селото.

Непрогледна тишина, мървило...

Силно се похлопва. Кучешки лай смуги задремалото село.

— Кѣжи, попе, дѣ су комити!

Отговорѣ не последва.

Па ща си ти?

— Българинѣ съмъ?

Обезумяватѣ. Като ножѣ се забиватѣ въ гърдитѣ имѣ тѣзи две прости слова.

И, вѣлци въ човѣшка кожа, жадни за българска крѣвь пандури простиратѣ мъртва жертвата си.

Зарида гората и скѣта въ недрата си пролѣтата крѣвь! Обезсмърти тя героя и създаде легенда чудна.

Приплѣли клонѣ: вѣковни дървета таятъ пламѣка на негаснещъ огънѣ.

Лазарополе

— Ето, пакѣ обиски!... Заѣровѣ.

„Въ сѣседното Лазарополе човѣкъ умира. Вземи причастие попе, и трѣгни!“ И го заличатѣ по долни дрехи. Пищятѣ, коси скубятѣ майка и попадия. Луда Яна имѣ приглася — плаче и тя—рѣката.

По стрѣмни пѣтеки възкачва мжченикѣ своята Голгота.

Шарѣ, нѣмѣ свидетелѣ, притаилѣ е дѣхѣ. Сипеи, камѣни се стелатѣ подѣ боси крака. Тѣрни се забиватѣ въ подпухнали пети. Но беда ли е това предѣ настѣпващитѣ терзания! — мисли си изнуренѣ народенѣ цѣрковнослужителѣ.

Тѣрпение, спасение. —

Вѣнецѣ на страдание!

Исусѣ, Сине Божий! Въздай ми сили да превъзмогна неволи! Отчѣ нашѣ — пази България! И да будѣтъ воля Твоя!

Зора златна огрѣ безжизненѣтѣ трупѣ. Смѣли витязи върнаха на героичната земя юнашки останки. Свалили шапка, на колѣне, тѣ промѣлвиха:

„Мирѣ на праха ти, отчѣ Постоле!“

Ти умрѣ, за да възкрѣснешѣ въ душитѣ ни въ всичкото свое величие. Клетва свещена, беззаветна предѣ прѣсния ти гробѣ — въ пѣсни ще възпѣемѣ подвига ти великѣ.

Ще изринемѣ отѣ храма ни свещенѣ великѣ крѣвожадни Моллохѣ и свирепий звѣр лихѣ!
И гора запѣ крѣвави пѣсни.
И закле поруганий свой народѣ.

.....

Пѣсни вечѣ огласятѣ планински върхове.
Камбани прославятѣ възкрѣсни гробове

Учителката отъ Конско

Въ котловината на планинският височини подъ село Хумата (на самата гръцка граница) се намира разположено въ китка зеленина селото Конско. Отъ батареята ни, която заемаше позиция югоизточно отъ Горничетъ презъ Свѣтовната война и имаше за цели Маядагъ (Кота 560), Моинъ, Кота 321 и други, близки до района на Яребична—отъ едната страна—и до Гевгели—отъ другата—презъ месецъ ноемврий на 1916 година случаятъ ме доведе за нѣколко дни въ село Конско. Макаръ че бѣше есень, времето въ Конско приличаше на оная хубава македонска девойка, която съ героичната си смъртъ е оставила въ тоя край легенда за лична и народностна честъ, като е

ближеше стената на жилището, а димътъ му се изкачваше по-нагоре, разпиляваше се подъ покривнитъ плочи на жилището и излизаше навънъ, откъдето можеше да намѣри мѣсто.

Жилището на тетка Митровица имаше всичко едно помѣщение, много голѣмо. Тукъ е живѣло цѣлото ѝ семейство заедно съ всичкия домашенъ добитъкъ. Сега тетка Митровица е сама, безъ съпругъ и безъ единственото си момче. Тѣ все още сж въ неизвестностъ, но добрата стопанка вѣрва, че единъ день бащата и синътъ ще се завърнатъ зъ село.

— Когато сърбитъ се настаниха и въ Конско, —

Изгледъ отъ Гевгели

предпочела смъртта предъ варварското насилие на завоевателитъ. „Тамъ-долу отъ праха на моето тѣло ще се роди нова сила, която като буря ще прогони отъ роднитъ мѣста нашия врагъ“, — чули сж я похитителитъ да признася гордо девойката тия думи и полетѣла въ пропастьта. Такава е легендата, която тетка Митровица ми разказа за подвига на най-хубавата отъ тоя край македонка. Най-високата скала, тая, отъ която девойката се е хвърлила върху назъбенитъ долу камъни все още наричаха Момината скала.

Ала Конско има и друга героиня, — подвзе тетка Митровица. Нашата учителка Мина. Тя не е тука. Прогониха я сърбитъ и още не се е завърнала.

— Разкажи ми, тетко Митровице, разкажи ми нѣщо за тая героиня, — помолихъ азъ хазайката си. — И азъ съмъ учителъ въ България.

— Тогава слушай, сине. Сега мога да говоря безъ страхъ.

— Говори, тетко, говори, — жадно подканихъ азъ гостоприемната хазайка и взехъ да стъкна огъня, който

продължи моята хазайка, — тѣ прогониха отъ село всички наши учители и ги замѣстиха съ сръбски. Въ селото ни остана само учителката Мина, най-младата, почти дете. Нея я оставиха сръбитъ, защото тя бѣше дете на най-видния и най-заможния мжжъ въ Конско — Даме Настевъ.

— А какво е правѣла тая млада учителка, та е застрашавала сръбската власть? — любопитно попитахъ азъ.

— Ще ти кажа, сине. Като остана нашата учителка въ село, нея не допускаха въ училище, но тя трѣгна отъ кжша на кжша и тайно учеше децата ни на българско четмо. Книги нѣмаше. Всички тѣ бѣха прибрани отъ сръбитъ и въ ржцетъ на българитъ не остана нито кжсъ хартия, която да е написана на български. Ала учителката Мина знаеше много добре българското азбуке и учеше децата, ей тѣй, на земи. Както виждешъ, нашата кжша е на земята и на утъпканата земя учителката чертаеше български букви и отъ тамъ децата ги заучаваха, както се учи въ училище. Случваше се понѣкога сръбитъ да вървятъ по диритъ на момичето и когато заварваха девойката у насъ или другаде, тя ставаше и съ кракъ

настѣпваше написаното на земята, разтрие го съ кракъ незабелязано и посрѣщаше нежеланитѣ гости. Тѣ оглеждаха къщата и като не намираха нищо въ рѣцетѣ на момичето, отиваха си всѣкога ядосани. Но когато децата, вмѣсто да се хванатъ на сръбския езикъ, говорѣха си и въ училището на български езикъ и пишеха по български, сръбитѣ се досѣтиха за тайната работа на учителката Мина и я прогониха отъ село. Тогава надъ Конско падна мракъ. Младитѣ започнаха да напускатъ селото, а по-малкитѣ направихме говедарчета.

Тръпки пропѣлзѣха по тѣлото ми... отъ смелостта на младата македонска учителка.

Чистиятъ български езикъ, съ който тетка Митро-

вица ми говорѣше, ме изпълни съ още по-възвишено достоинство и съ още по-топло чувство къмъ съдбата на македонския българинъ, за когото ние бѣхме изправили снага съ оръжие въ рѣка на грѣцката граница, за да възвърнемъ неговата свобода.

Сигналътъ на дълга ме извика на работа и азъ тръгнахъ. По пътя виждахъ какъ подвигътъ на младата учителка отъ Конско живѣеше въ стройната речъ на македонскитѣ българи въ тоя най-юженъ край на нашето отечество, а образътъ на смѣлата девойка надничаше засмѣно презъ обагренитѣ дървета на есенята. Конско бѣше освободено.

Ангелъ Друмевъ

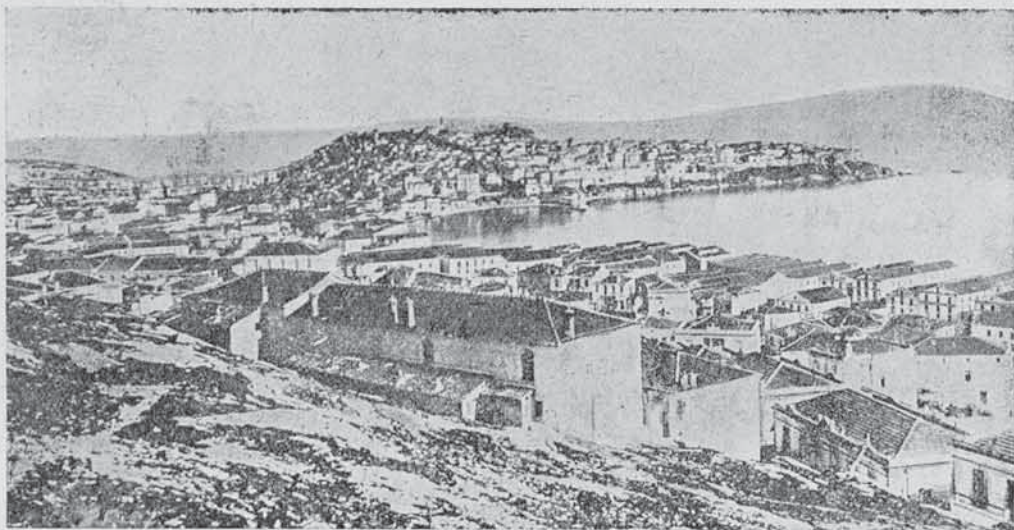
Стопанската мощъ на освободенитѣ отъ Гърция български земи

Следъ 22 годишно владичество надъ Западна Тракия и голѣмата частъ отъ Македония, Гърция, подъ стихийния натискъ на победоноснитѣ германски войски, биде принудена да напусне и освободи една отъ най-богатитѣ и плодородни страни на Балкана, които се присъединяватъ къмъ земитѣ на майката България, като отнети ѝ на времето твърде несправедливо съ мирнитѣ договори следъ свѣтовната война презъ 1920 година.

По пространство Западна Тракия, която се намира между рѣкитѣ Марица и Места, заема 8,712 квадратни километра съ крѣгло 350,000 души

крѣгло 1¹/₂ милиона жители, включително тия на града Солунъ съ около 300,000 жители. Тукъ влизатъ градоветѣ: Сѣресъ, Драма, Кавала, Демир-Хисаръ, Кукушъ, Правище, Леринъ, Воденъ, Костуръ, Кожани, Енидже-Вардаръ и др. по-малки паланки.

Макаръ обработвани не тѣй, както изисква модерната аграрна наука и техника, тия благословени земи даваха на Гърция ежегодно надъ 700 милиона килограма зърнени храни, надъ 50 милиона кгр. варива, надъ 200 милиона кгр. зеленчуци, надъ 60 милиона кгр. индустриални ра-

Изгледъ отъ Кавала

население. Въ нея се числятъ градоветѣ: Караагачъ, Димотика, Софлу, Дедеагачъ, Ксанти и Гюмурджина и др. паланки — всички било по долинитѣ на Марица и Места, било въ низинитѣ на Бѣломорието при хубавъ, мекъ климатъ и изобилно слънце и вода.

Сѣщо такъвъ юженъ климатъ и благоприятни условия за всички ценни земеделски култури, каквито сѣ, освенъ зърненитѣ храни и варивата: тютюнътъ, лозята, маслината, черницата, ананасътъ, сусамътъ, памукътъ, ленътъ, конопътъ, кестенитѣ, портокали, лимони, смокини и др. южни плодове и зеленчуци, иматъ и земитѣ отъ тѣй на речената източна Македония, южна и частъ отъ централна Македония, оросявани отъ рѣка Струма и легендарния Вардаръ и притоцитѣ му, съ обща площъ 35.603 квадратни километра и население

стения, крѣгло надъ 1 милиардъ кгр. фуражни растения и около 25 милиона литри вино и толкова килограма десертно грозде.

Най-ценната култура, обаче, въ тоя край бѣ и е тютюнътъ, който е най-реномираниятъ и известенъ въ цѣлия свѣтъ, като най-хубавъ типъ ориенталски тютюнъ — Ксантийски и Джебелъ басма.

Ориенталски тютюни, известни подъ това име на свѣтовнитѣ пазари, се произвеждатъ досега въ Гърция, Турция и България. Общото количество на тия тютюни, произвеждани ежегодно въ тритѣ балкански държави, се движи около 150 милиона килограма и представлява 50% отъ цѣлото тютюнево производство въ Европа и 6% отъ свѣтовното производство на тютюна, което възлиза на крѣгло 2 милиарда килограма, почти по-

единъ килограмъ на всѣко човѣшко сѣщество въ свѣта.

Досега тритѣ страни участвуваха процентно въ производството, както следва: Гърция съ 45% Турция съ 30% и България съ 25%; или въ килограми за Гърция се падатъ кръгло 60 милиона килограма, за Турция — 50 милиона и за България — 40 милиона килограми тютюни при добри реколти.

Външната турговия съ ориенталскитѣ тютюни въ тритѣ балкански страни съставлява едно отъ най-големитѣ пера по стойностъ въ тѣхния активенъ балансъ и достигаше досега между 45—50% отъ общия износъ на Гърция, 30—40% въ България и 20—30% въ Турция.

Гърция е имала винаги надъ 5—6 милиарда драхми чужда валута отъ износа на тютюна си, Турция къмъ 40—50 милиона турски лири и България къмъ 2 милиарда лева.

Вижда се отъ така посоченитѣ цифри, отъ какво голѣмо значение е тютюневата култура въ тритѣ държави, производителки на ориенталски тютюни.

Най-ценнитѣ сортове между тия тютюни, обаче, сѣ били винаги Ксантійскитѣ.

Презъ 1939 година отъ общото производство 44,366,000 оки тютюни въ Гърция, произведени сѣ въ западна Тракия — 4,793,420 оки, въ източна Македония — 20,542,068 оки и въ западна и централна Македония — 7,380,120 оки, или всичко въ освободенитѣ днесъ български земи сѣ произведени презъ тая година 32,714,608 оки — много повече отъ $\frac{2}{3}$ отъ цѣлото гръцко производство, Презъ 1940 год., по приблизителнитѣ данни, послабото производство на тютюни въ Гърция, което е къмъ 40 милиона оки, близо 30 милиона оки е отъ Тракия и Македония.

При едно още по-рационално и подобро производството на тая култура, националниятъ доходъ на България отъ тия земи може да се удвои. При добри реколти и сигурни пазари може смело да се очаква нашиятъ износъ отъ тия земи на ценни тютюни да надмине досегашния ни износъ и само отъ тютюни да получаваме по 6—7 милиарда лева годишно чужди девизи.

Като се прибавятъ при това и възможнитѣ подобрения и разширения на всички земеделски култури, твърде благоприятнитѣ условия за скотовъдството — то е цѣвтѣло преди откъсването на Бѣломорието съ своитѣ топли зимни пасища отъ най-близкитѣ му и богати съ лѣтна паша планински вериги на Родопи, Али-Ботушъ, Бѣласица, и др.—за риболовство, птицевъдство, пчеларство, бубарство и др. отрасли на земеделското производство, очевидно става, каква стопанска мощъ се крие въ тия освободени отъ гръцко владичество български земи.

Твърде пригодни за оросяване и напояване и за голѣми мелиорации, тия земи, въ сѣдство съ най-добри пристанища на откритото Бѣло море, въ най-скоро време ще се превърнатъ въ цѣвтущи градини съ благоденствуващо население и, ще даватъ най-големата частъ отъ националния ни доходъ и ще покриватъ много голѣми нужди на държавния ни бюджетъ.

Вѣрвайки, че скоро това положение ще се закрепи окончателно отъ прокарания новъ редъ на политическото устройство на Балканитѣ, предъ насъ се откриватъ най-блѣскави перспективи за използване тия освободени отъ гръцко владичество земи съ толкова голѣма стопанска мощъ и възможности.

Ради Василевъ
(изъ „Старини“)

Село Саракиново

Село Саракиново се намира подъ политѣ на Нидже планина. Презъ селото тече малка рѣка съ чиста кристална вода и служи за напояване на селскитѣ имоти. Цѣлото село е покрито съ черешевы, ябълкови, сливовы, кестеневы дървета. Въ повечето къщи има одри съ лози отъ бѣло грозде, което саракинци продаватъ отъ Благоевцъ до Гергевденъ. Цѣлото село е съ почти двуетажни къщи. Селянитѣ се занимаватъ съ земледѣлие, овощарство, копринарство и изкарватъ кокаръ (арпаджикъ). Саракиново е добило своето название споредъ преданието, отъ Сарацинитѣ, които презъ време на кръстоноснитѣ походи се настанили тукъ на мѣстожителство. Сарацинитѣ били воинствени, решителни и културни хора. И сега между саракинеца и другитѣ околни села има голѣма разлика. Въ Воденско селзта сѣ били почти всички чифлици съ изключение на с. Владово и Меси-меръ. Саракинци най-напредъ се сѣтили — още преди 200 години—та откупили селото отъ бейоветѣ. Другитѣ села до 1912 година още бѣха подъ бейове. Саракиново най-напредъ почнало борбата противъ гръцката патриаршия. Тукъ още презъ 1856 г. децата започнали да се учатъ на български езикъ тайно отъ гръцкия учител, българинъ, на прекоръ Граплю отъ Струмица. Викали го Граплю, защото лицето му било грававо отъ баба шарка. Ученици били Мицо Димовъ Трайковъ, Лазо Ичовъ, Танасъ Гиновъ, Георги Яновъ, Ташо Карайовъ и пр. Училь по-възрастнитѣ деца сѣ ржкописни български букви. Това се е харесало на нашитѣ бѣщи — начело стояли

брата Петъръ и Христо Попови—и всички почнали да симпатизиратъ къмъ това ново учение. Къмъ 1859 год. Гра-

Трайко Китанчевъ,
организаторъ на макед. емиграция въ България

плю се е поминалъ и на негово мѣсто назначили Пандо, сѣщо отъ Струмица. И той продължилъ Граплювото

учение. Негови ученици били: Мице Петровъ Поповъ, Стоянъ Пенчевъ, Никола Яновъ, Стю Ташовъ, Мице Ивановъ, Христо Георгиевъ, Пеню Мицовъ и пр. Въ 1863 г. билъ назначенъ Гоорги Маленковъ, който усилилъ българското учение. Той далъ и букварчета на ученицитъ си. Къмъ 1868 год. наклеветенъ отъ гърците, Маленковъ напусналъ Саракиново. На негово мѣсто остава да учи безплатно децата свещеникъ Иванъ Яневъ. Селянитъ натоварватъ Христо Поповъ да търси български учителъ въ Битоля при руския консулъ и при българитъ първенци. Тъ го пращатъ въ Велесъ и тамъ намира Андрей Богдановъ, чистъ български учителъ, който следъ

вять владиката да служи, но за пари и дума да не става. Пѣнци бѣха Петре Поповъ и Яно Манолевъ. Дѣдо Яно започна—Сила, Святий Боже!... Владиката излѣзе на Божитѣ врата, като опаренъ и ядосано извика: „Какво е това Свети Боже?... Агиосъ Отеосъ! Агиосъ исхиросъ!... Елейсонимасъ!“ Дѣдо Петре веднага си сложи голѣмата чалма, погледна брата си Христо и демонстративно си излѣзоха. Селянитъ ги последваха. Следъ обѣдъ владиката повика дѣдо Христо Поповъ. „Киръ Христо! защо напуснахте черквата“. „А защо Вие спрѣхте дѣдо Янко да пѣе?“ — Нали знаешъ, че не е простено да се пѣе по български въ черквата „Ж! а а... щомъ не е простено да

Изгледъ отъ Гостиваръ

5 год. бѣ изгоненъ отъ властѣта. Нашитѣ борци братя Попови, подкрепени отъ всичкитѣ селяни правиха енергични постѣпки предъ Солунския Валия и съ голѣми рушвети и подарѣци пакъ повърнаха Богдановъ, но една година селото остана безъ учителъ. Помня като вчерашенъ день, цѣлото село излѣзе да посрещне своя милъ учителъ. Записахъ се и азъ за ученикъ. Учителътъ ми написа на картончета печатни букви А. Б. и т. н. Фанариотската яростъ отъ день на день все повече се усиливаше. Въ 1879 год. джандари грабнаха Богданова въ Воденъ и го отведоха въ Солунъ. Братя Попови веднага направиха постѣпки, но лесно не можахъ да го освободятъ. Следъ 6—7 месеци тѣ го освободиха при условие да не се връща въ Саракиново. Въ селото бѣлг. учение вече бѣше пуснало дълбоки корени, които почнаха да даватъ плодъ. Почти всички се научиха да четатъ и пѣятъ въ черква на български. Следъ Богданова свещеникъ Иванъ Яновъ пакъ учи децата една година безплатно, колкото да подѣржа духа на народа. Братя Попови заедно съ Георги Гоговъ отъ с. Пожарско, живущъ въ Воденъ, и съ братя Дзано и Иванъ Занешевѣ, водиха ожесточена борба съ грѣцкия владика и успѣха да видятъ свободно българското училище въ Воденъ и Саракиново. За успѣшното водене на борбата тѣ си продадоха движимитѣ и недвижими имоти. Георги Гоговъ дѣде собствената си кѣща за училище и черква. По-късно воденчани превзеха черквата Св. Врачъ и освободиха Гоговата кѣща, която той обѣрна на копринена фабрика. И днесъ тя носи името Гоговата фабрика. За отнемане черквата и училището въ Воденъ най-голѣмо юначество проявиха Христо Занешевъ и Божковъ — тѣ се бориха юнашки. Презъ ноемврий 1875 год. грѣцкиятъ владика дойде въ селото да събира владичинината — по 12 гроша на вѣнчило. Събраха се селянитъ на съвѣщание при братя Попови и решиха да оста-

се пѣе български, не е простено и Вие да взимате пари отъ бѣлгари!“ Взима си бастунчето и си излиза. Владиката ядосанъ, качва се на коня си и заедно съ гавазина трѣгва къмъ с. Острово. Среща го Иванъ Стоевъ. „Прости ме дѣло Владика, азъ не съмъ като другитѣ хора“. Изкарва 20 гроша, цѣлува му ржката и владиката съ дветѣ рѣце благославя благочестивия християнинъ. Но, Божие чудо! Овца, която се отдѣля отъ стадото, вълци я изяждатъ! Още сѣщата вечеръ Иванъ Стоевъ отива да нахрани добитѣка си. Тогава си свѣтѣха съ борина. Пада му единъ кѣжъ въ яслата, подпалва се сламата и боклука и отъ голѣмия пушекъ се отравятъ и двата му вола. Благодарение, че е усѣтилъ презъ ношѣта миризмата, та едвамъ спасява кѣщата и коня си. Така стана съ благословения Иванъ Стоевъ. И отъ тогава до 1912 год. грѣцкиятъ владика не стѣпи въ Саракиново.

Въ 1880 год. учителъ бѣше Паско Кръстевъ отъ с. Бизово. Той владѣеше източното пѣние отлично. Презъ 1885 год. учителъ бѣ Мойсей Симеоновъ отъ с. Осой, Дебърско. Презъ 1890 г. учителъ бѣше Ив. Пановъ отъ с. Владово, после Христо Тръпчевъ отъ Воденъ, Христо п. Ивановъ отъ Саракиново, Екатерина Иванова, Мария Иванова, Елена Иванова отъ с. Владово, Йорданъ Парчевъ отъ с. Неготино, Аврамъ П. Шилеговъ отъ Саракиново, Тодоръ Димитровъ отъ Лозенградъ, Тодора Томова, Фания Томова, отъ Воденъ, Спасъ Саракиновъ, Благой Атанасовъ, Христо Петровъ (Киричъ) отъ Саракиново, Манолъ Думчевъ отъ Бизово, Елена Х. Григорова, Тръпче Х. Шаламановъ, Димитъръ Томчевъ отъ Воденъ и пр.

До 1912 г. Саракиново бѣрзаше съ голѣми крачки напредъ къмъ наука и култура. Селото броеше 150 кѣщи, 200 ученици въ грамадно триетажно училище, съ седемъ класни стаи и една разкошна забавачница. Седемъ учителски сили, съ четири отдѣления, забавачница, I-и и II-и

Изгледъ отъ градъ Драма

класове. За следната година се проектираше и III-и кл. Всичко се издържаше отъ солото. Плащаше се по 25 лири турски на учителъ.

1913 год. донесе голѣмо нещастие за цѣла Македония. Всичко спечелено съ голѣмъ трудъ рухна, ограбиха. Изгорѣха всичко свято, изтрепаха интелигенцията. Останалата частъ интернираха и още гниятъ по островитѣ; други скитатъ немили недраги по чужди страни, а останалитѣ тамъ живи—пробени безъ никакво право.

Колко мои колеги загинаха мъченически! Свещеникъ Костадинъ отъ с. Луковецъ убиха като куче по бѣлѣ денъ на Воденската гара. Свещеникъ Димитъръ п. Атанасовъ отъ с. Кронцелово дигнаха отъ кѣщи и по пѣтя до Воденъ съ бой го премазаха. Следъ два дена се помина. Свещеникъ Димитъръ Костадиновъ отъ с. Цакони отровиха съ кафе въ Съботско. Свещеникъ Стояновъ отъ с. Луковецъ, живущъ въ Воденъ, му отнеха правото да служи, и всѣки денъ тормозенъ, на стари години умрѣ най-мизерно.

И менъ не по-добра участъ ме очакваше. Въ 1912 год. ме дигнаха отъ кѣщи цѣла рота войници. Закарха ме въ с. Долно Родиво въ кѣщата на Христо Божиновъ. Предъ нѣколко офицери и единъ приставъ войницитѣ туриха ножоветѣ на пушкитѣ си да ме мушатъ. По Божие чудо съ една решителна дума се отървахъ отъ смъртта. Обещахъ да търся комитетъ и за нѣколко дена избѣгахъ въ Солунъ при руското консулство, та съ руския параходъ „Иерусалимъ“ до Цариградъ, отъ тамъ съ Българския „Борисъ“ въ Варна и на 21 ноемврий се намѣрихъ въ София. Св. Синодъ ме назначи за Коледа въ с. Енидже-Ксантийско. На май 10 1920 г., гърцитѣ ме изпждиха. Назначиха ме въ с. Горни Славъ, Асеновградско,

дето презъ 1925 год. за 35 годишна служба се пенсионирахъ. Настанихъ се въ с. Долни Воденъ, Асеновградско, съ 60 кѣщи българи и турци 200. Училище градѣха — две стаи, но черква никаква. Говорѣше се турски. Съ Божията сила и н-родната воля въ 1928 год. и черква съградихме, и училището продължи още съ петъ стаи. Сега Долни Воденъ брои 200 кѣщи българи. Турска дума едвамъ можешъ да чуешъ, защото само още 25—35 турски кѣщи се намиратъ.

На края и азъ имахъ щастието следъ толкова мъжки и страдания да видя свободна Македония подъ скиптъра на Негово Величество Борисъ III, царъ на българитѣ.

Чакамъ съ нетърпение да ида въ моето родно с. Саракиново, тамъ да кажа „Нинѣ отпущаши раба твоего, Владико, по глаголу твоему съ миромъ, яко видѣста очи мои спасение рода моего“.

Саракиново не стоеше по-долу и въ революционно отношение. Още презъ 1893 год. тукъ имаше ржководно тѣло — свещеникъ Иванъ Атанасовъ Саракински, Георги Тацевъ, Георги Поповъ, Петре Кириновъ, Петре Яновъ, куриеръ Петре Ичо Низамовъ—всички работѣха отъ все сърдце и душа. Селскиятъ комитетъ броеше около 150 члена съ десетари селски куриери и пр. Въ Саракиново имаше сждилище за селото Долно и Горно Родиво, Бизово, Тресинъ. Тукъ бѣше главната почивка на четитѣ. Много пѣти се обискираше селото, но нито единъ пѣтъ не ги откриха. Четницитѣ ставаха кумове, дюлгери, жени да месятъ хлѣбъ, да влачатъ вѣлна и пр. Стигна хуриета. Турцитѣ съ кола зайци хванаха — всичко каквото имаме ни прибраха. Въ 1912 год. ни събраха, удариха ни по хиляда оки бой и само това ни остана споменъ отъ тѣхъ.

Свещ. Стоянтъ Атанасовъ Саракински

Положението

Войната навлиза в нова фаза: след европейския континент, пожарът вече обхваща териториите на Сръбния изток, които свързват трите континенти — Европа, Африка и Азия. Със военните действия в Ирак, които може да се каже, завършиха в полза на Англия и сега започването на военни действия в Сирия войната вече пълзи към Азия, докосвайки едно обширно пространство, дето всеки миг могат да избухнат нови конфликти и да се поставят на изпитание нови сили от най-разнообразно естество. По границите на Сирия лежат експлозивите на едно разширяване и усложняване на войната, тъй като Азия — от Урал до Япония — е вече от няколко години насамо поле на военни конфликти и действия главно в източните области на това материк.

Огромният Китай с многомилионното си население е вече в война с Япония, и по нищо не личи, че тая война е към своя край. Нещо повече: от деня на деня японо-китайската война става все по-сложна поради упоритостта и поради засилената подкрепа, която им дават Съединените Щати и Англия.

Китай е единичният останал в света огромен резервуар от население, които тепърва ще има да се развиват и да се издигат, като цивилизовано общество, до равнището на цивилизацията на света на бели и ще имат, следователно, нужди, които ще трябва да бъдат задоволявани от развитите, и вече оставащи с оскудени пазари, индустрии на Европа и на Америка.

Над този именно Китай и по-общо — над грамадните пространства на Азия и над морските пътища, които водят към тия пространства, сега се кръстосват интересите и ползностите на няколко световно силни държави, които сж загрижени за живота и за бъдещето на своите производствени енергии — живот и бъдеще на самите народи на тия държави, издигащи тъкмо за това лозунги за „жизнено пространство“ или за „свобода на морските пътища“.

Съединените Щати вече показаха намъренията си. Чрез подкрепата, която явно дават и, според думите на председателя Рузвелт и дълата на правителството на Съединените Щати, ще дават в се по-големи размъри на Англия, те смътат че обезпечават за себе си свободата на големите морски пътища. А чрез помощта, която дават на Чанг Кай-Шек и чрез военното засилване на някои морски бази южно от Китай те показват, че сж решени съ всички сръдства да попречат на Япония да въдвори ред в Азиатския материк.

Страните в Сръбния изток съставляват не само главен свод на грамадната сграда на Британската империя, но сж в същото време и ключ за положението на европейския, азиатския и африканския континент.

След като разпространето на германската власт над почти цяла Европа не докара края на войната; след като войната навлезе и по териториите на близкия и Сръбния Изток, трябва да се очаква едно ново и голямо разгорещаване на боевете по тия територии за овладяване на Суезкия канал и да изтласка Англия от тия „свързочни“ земи, отдето тя черпи сили и на които се опира в досегашното си владение на колонии и на териториите под неин мандат.

За силите от Осьта, които искат сж сегашната война да лишат Англия от традиционната ѝ и незаконна привилегия да бъде арбитър в европейските работи и господар на моретата, а това значи до голяма степен и господар на най-богатите земи по земното кълбо се явява повече от необходимо да ѝ нанесат военен, и съкрушителен при това, удар сега тъкмо в страните, обграждащи Суезкия канал. След завладяването на о-в Крит, възможността за нанасяне на такъв удар се увеличи значително, понеже германското въздухоплаване може от базите си на този остров да извършва масови и непрекъснати нападения на важни от стратегическо значение пунктове в Египет, в Палестина, в Трансйордания и над самия Суезки канал.

Англичаните много добре знаят какво значи германската авиация да може да върши такива нападения. Под тяхната мощна закрила германските храбри сухопътни войски могат да вършат чудеса като това на о-в Крит. Ето защо англичаните, без да бъдат напълно сигурни откъм Киренаика, откъм западната граница на Египет; без да се възпират от това че може да настроят срещу себе си и още повече — да тласнат напълно към Германия довчерашната си съюзница Франция, решиха този път да не бъдат изпреварени от неблагоприятни за тях събития, и да действуват като навлезе сж значителни войски в територията на Сирия, сж цел да завземат тая страна и да недопуснат тя да послужи за каквато и да било база на своите неприятели.

За сега конфликтът в Сирия изглежда да е само между англичани и французи, но сигурно той ще добие скоро облик на една ожесточена и от грамадни размъри битка между англичани и германци, но може би този път и при съюзничество на французите срещу така дълбоко наранените ги англичани.

Г. Кметът на Свето-Никитската община, Скопско, ни изпраща следния

СПИСЪКЪ

на българите от общината, които били осжждани и лежали в затворите от бившата югославянска власт за проявите от тях действия по организиране и защита на българщината в този край.

№ по ред	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Мъж-ство	На колко години е бил осж-дан	Колко години е лежал в затвора
1	Тодоръ Дживановъ	с. Глухово	20	15
2	Георги Стефковъ	" "	15	10
3	Додо Радевъ	" "	18	12
4	Нешо Петровъ	" "	6	5
5	Лазо Нешовъ	с. Бразда	6	5 ¹ / ₂
6	Соколя Даневъ	" "	15	10

с. Бразда
28. V. 941

Кметъ: (п.) Д. Ив. Сулийски
Секр.-бирникъ: не се чете

Изразявайки най-голяма благодарност на г. кмета, ние го молим, както молим и всички г. г. кметове в новоосвободените бълг. области да си дадат труд да ни изпратят за публикуване не само имената на осждените и лежали в затвори бълг. синове, но и имената на всички загинали за свободата на измъчената ни родина. Нѣма кжт на страдната наша родна земя не оросен съ кръвта на своите най-добри синове, нѣма село, нѣма семейство, което да не е принесло в жертва предъ отечествения наш олтаръ свидна своя рожба. Да се съберат, да се знаят имената на нашите мъченици-светци, да се впишат те в страниците на родната ни история, за назидание на поколенията.